

Frank Østergaard *Lektor, cand.mag. et art.,
formand for Fransklærerforeningen,
frank.filip.oestergaard@gmail.com*

Kronikken

Sprog til dialog eller til udøvelse af magtarrogance?

Vi så for nylig USA's præsident Barack Obama hilse iranerne på persisk. En hilsen på persisk var et tegn på vilje til dialog. At tale modpartens eller partnerens sprog er en udstrakt hånd og forstås som egnet til at fremme dialogen. Omvendt har diktatorer igennem historien forbudt de undertrykte at tale deres eget sprog, de har skullet tvinges til tale de herskendes sprog.

EU's sprogpolitik sigter på at borgerne skal kunne modersmål + mindst to fremmedsprog. Der er endnu langt til dette mål. Der bliver i disse år i Danmark længere til målet, for der føres de facto en 'kun engelsk'-politik, og engelsk opfattes som tilstrækkeligt ud over dansk. Det er rigtigt at engelsk bliver mere og mere nødvendigt, men det bliver samtidig mere og mere utilstrækkeligt, det viser bl.a. en undersøgelse fra Dansk Industri (DI), gennemført af Lisbeth Verstraete Hansen: Mere (end) sprog.¹

De sproglige uddannelser på universiteterne og de højere læreanstalter nedlægges, og der vil fremover blive uddannet meget få lærere i folkeskolen i de "små" "0,6-årsværks"-fag som fransk og tysk. Der oprettes ét franskhold på landsplan i skoleåret 2009-10. I gymnasiet er antallet af studenter med tre fremmedsprog styrtdykket fra 41% i 2006 til 8% i 2009². I HF og på HTX er der kun krav om engelsk.

Tolkeuddannelser i alle andre sprog end engelsk nedlægges på CBS. Senest er en redningsplan imidlertid sat i værk idet Udenrigsministeriet (EU) nu tilbyder hjælp med det sigte at uddannelserne alligevel ikke nedlægges da Danmark skal have EU-formandskabet i 2012. Redningsaktionen fremstår som en brandslukningsøvelse snarere end som et resultat af en reel erkendelse af den førte døds kurs for de sproglige uddannelser.

De i undervisningssammenhæng 'små' sprog som italiensk, japansk og russisk er på vej mod udslettelse i gymnasiet. En undersøgelse foretaget af Undervisningsministeriet i januar i år³ viste at mindst hundrede 1.g-elever der havde haft fransk i grundskolen, ikke kunne få fortsætterfransk i gymnasiet trods ønske herom. Spansk klarer

sig relativt bedre, mens der for eksempel på landsplan kun er oprettet 1 (ét) 1.g.-hold i russisk i dette skoleår.⁴ Dette har også stor betydning uden for undervisningsverdenen. DI har opgjort at ordrer går tabt p.g.a. manglende sprogkompetencer i virksomhederne⁵. Hvilken dansk arrogance at tro at bare fordi mange danskere angiveligt er gode til engelsk, så er alle andre det også. Problemet er her den danske selvgodhed, for det kan ikke efter DI-undersøgelsen fra december 2007 “Mere (end) sprog” komme bag på nogen at man ikke alle steder nødvendigvis er særlig gode til engelsk, heller ikke engang i Tyskland.

Der tales om at nu skal der gøres noget ved sprogenes betrængte situation. Før påske 2009 vedtog gymnasierreformforligspartierne (alle minus Enhedslisten) at indføre karakter for almen sprogforståelse; det vil højne status for denne nyskabelse, og det er godt, men på den anden side skal karakteren ikke tælle med i gennemsnittet. Elever med fire fremmedsprog behøver ikke at løfte et naturvidenskabeligt fag fra C-niveau til B-niveau. Det kan måske lokke sprogligt orienterede elever til at tage fire sprog hvis sprogene ellers tilbydes og oprettes. Til gengæld gives der en ‘sproglig rabat’ til matematisk-naturvidenskabeligt orienterede elever, således at de – i stedet for at vælge et fortsættersprog på B- eller A-niveau kan nøjes med at vælge et begyndersprog på B-niveau (1½-2 år) mod hidtil A-niveau i begyndersprog.⁶ Der gives lidt og tages lidt, men det er desværre næppe tilstrækkeligt til for alvor at stoppe nedturen for sprogene, og hvad angår begyndersprog B, må man sige tværtimod.

Hertil ville kræves en helt anderledes satsning, både i grundskolen, i ungdomsuddannelserne og på de videregående uddannelser. Hvorfor følges der ikke op på at engelsk er ført ned i 3. klasse, således at tysk og fransk skal tilbydes fra 5. klasse? Engelsk fra 3. klasse viser at man godt ved hvad der skal til. Forsøgene med start på 2. fremmedsprog i 6. klasse er jo også positive. Det viser Undervisningsministeriets evaluering af tidligere start på fremmedsprogsundervisningen i form af en undersøgelse fra marts 2006.⁷

Svaret er at der sideløbende med det åbenlyse behov for bedre sproglige og kulturelle kompetencer er en ideologisk dagsorden der handler om skattelettelser og privatisering, om finansministerens jerngreb om kommunerne, så eksempelvis franskhold mv. ikke oprettes, om markedsgørelsen af uddannelserne og omdannelsen af skolerne til virksomheder der konkurrerer om eleverne på et uddannelsesmarked. Gymnasierne er blevet selvejende med et statsligt taxameter der er afhængigt af elevtal.

Heroverfor står det åbenlyse behov i globaliseringens tidsalder for sproglige og kulturelle kompetencer i dybden og i bredden, nødvendige for de unge selv, for erhvervslivet og for samfundet. Civilsamfundet presser på, men regering og partier fungerer nærmest som halehæng til udviklingen. Et nyt initiativ med Thomas Harder som formand i et netværk for sprog, er det mest synlige eksempel på et tværgående initiativ der vil arbejde bl.a. for bedre uddannelse i sprog, og dermed for bedre sproglige kompetencer i befolkningen, ud fra en opfattelse af at sprog er viden og dannelse, og at sprog giver adgang til at realisere retten til verdensborgerskab.⁸

Med de facto-bortfaldet af 3. og 4. fremmedsprog i Danmark er kampen om 2. fremmedsprog gået ind. Regeringens sprogudvalg udsendte i april 2008 rapporten "Sprog til tiden", hvori udvalget anbefalede at tysk blev gjort obligatorisk som det angiveligt 'naturlige' 2. fremmedsprog. Fransk skulle forvises til en højst usikker position som 3. fremmedsprog for "de skoler som har råd til det".⁹ Der er naturligvis ingen tvivl om at tysk er et stort og særdeles vigtigt sprog som det er af stor vigtighed at mange danskere kan, men væk var den motiverende faktor der ligger i den principielle valgfrihed i 7. klasse mellem tysk og fransk – rent bortset fra at fransk mange steder i landet slet ikke tilbydes¹⁰. Og hvor blev den sproglige mangfoldighed af? Fransklærerforeningen foreslog i sit høringssvar i juni 2008 at man førte valget mellem tysk og fransk ned i 5. eller 6. klasse som 2. fremmedsprog, og at man på skolerne gentog tilbuddet evt. suppleret med andre sprog som 3. fremmedsprog i 7. eller 8. klasse.

En nyttig udfordring

Et spændende sprogpolitisk alternativ findes i de tanker der ligger bag rapporten "En nyttig udfordring – hvordan en mangfoldighed af sprog kan bidrage til at knytte Europa tættere sammen", udsendt i 2008 af en gruppe for interkulturel dialog, nedsat på initiativ af EU-kommissionen.¹¹ Gruppen havde ti medlemmer, og den libanesiske forfatter Amin Maalouf var formand. Blandt de øvrige medlemmer var forfatteren Jens Christian Grøndahl der også var indleder ved lanceringen af "Ja til sprog" den 10. juni.¹²

Det hedder i rapporten: *Den europæiske tanke (forekommer) os at bygge på to uadskilkelige forudsætninger: de fælles moralske værdiers almengyldighed og de kulturelle udtrykks mangfoldighed. Især den sproglige mangfoldighed er af historiske årsager et væsentligt element og ... et fremragende redskab til fremme af integration og fredelig sameksistens.* (s. 8).

Gruppen foreslår at parter i bilaterale relationer bruger de to parters sprog frem for et 3. sprog, og at der i hvert EU-land findes en større eller mindre gruppe kompetente og motiverede sprogkyndige for hvert EU-sprog. *Det ville være ønskeligt, hvis der for hvert landepar var et bilateralt og tosproget organ – et institut, en stiftelse, en forening eller blot en komité.* (s. 22). Med henblik herpå foreslår gruppen at EU forfægter begrebet: *et personligt adoptivsprog, at hver enkelt borger i Europa opfordres til frit at vælge et særskilt sprog, som ikke er den pågældendes identitetsbærende sprog, og som heller ikke er det sprog, den pågældende benytter sig af i internationale sammenhænge.* (s. 10). En indfødt dansker kunne f.eks. have dansk som identitetsprog, typisk engelsk, men evt. fransk eller et andet sprog som internationalt kommunikationsprog, og derudover vælge et personligt adoptivsprog. En indvandrer i Danmark kunne f.eks. have sit hjemlands sprog som identitetsprog, engelsk eller f.eks. fransk, spansk eller et andet sprog som internationalt kommunikationsprog og dansk som personligt adoptivsprog (som "andet modersmål"). *Det personlige adop-*

tivsprog (skal) ikke på nogen måde være et andet fremmedsprog, men snarere en form for andet modersmål. Der vil blive tale om intensiv undervisning i sproget, så alle lærer at tale og skrive det flydende. Det skal på skoleskemaet og på universiteternes læseplaner, og det skal følge den enkelte i hans eller hendes professionelle karriere. (s. 10). Den enkelte europæiske borgers beslutning om at lære et personligt adoptivsprog: *falder tilbage på en bred vifte af personlige bevæggrunde knyttet til den enkeltes – eller familiens – baggrund, bekendtskaber, faglige interesser, kulturelle præferencer, intellektuel nysgerighed osv.* (s. 11). *Det er ... realistisk at forestille sig onlinekurser, hvor én lærer underviser elever placeret i mange forskellige lokaler, og hvor eleverne har mulighed for at stille læreren spørgsmål direkte på deres egne skærme. ... Vi er overbeviste om, at sådanne fællestimer i sig selv vil skabe en egen dynamik med positive virkninger for den enkeltes læring og personlige udvikling og for udbredelsen af en europæisk identitetsfølelse, især hvis konceptet langsomt breder sig til hele Europa.* (s. 27-28). *Det forekommer os vigtigt, at engelsk bevarer og befæster sin fremtrædende og velfortjente position som kulturbærende sprog frem for at blive begrænset til at være et internationalt kommunikationsredskab – en rolle som ganske vist er flatterende, men også svækkende og potentielt forarmende.* (s. 16).

Gruppens konklusion er: *Hvis man går forsigtigt til værks og er parat til at tænke ultradimensionelt i spørgsmålet om sproglig mangfoldighed, vil man effektivt kunne fremme integrationen i Europa og styrke bevidstheden om at være europæer og have hjemme i EU. På samme måde vil man bidrage væsentligt til dialogen mellem kulturerne og deres fredelige sameksistens, både i relationerne med resten af verden og i vores egne samfund, og tilmed give den europæiske integrationsproces ny næring og nyt liv.* (s. 29).

Var det ikke på tide at vi i Danmark begyndte at dyrke de mange sprog der allerede findes og tales her i landet, og anskue dem som en ressource i stedet for som en trussel eller et personligt handicap? Det ville ruste danskerne og Danmark til at møde (hele) verden til gavn både for eksport, kontakter og kontrakter og for udvikling, personligt og for samfundet som helhed. Tør vi have denne vision? Den kan realiseres hvis viljen er til stede. Hvad venter vi egentlig på?

Noter

- 1 *Mere (end) sprog*, undersøgelse gennemført af Lisbeth Verstraete Hansen for DI, december 2007.
- 2 Gymnasiereformfølgegruppens 8. rapport af 12.1.2009, http://www.uvm.dk/~media/Files/Aktuelt/PDF09/090115_rapport_nummer_8.ashx
- 3 Undervisningsministeriets undersøgelse af fortsætterfransk i 1.g i gymnasiet, den 12.2.2009, udsendt på Fransklisten den 14.2.2009. Fransklærerforeningens opfølgning på Undervisningsministeriets undersøgelse og henvendelser til undervisningsminister Bertel Haarder den 15.2.2009 og 19.2.2009, udsendt på Fransklisten samme dage.

- 4 Indlæg fra formanden for Russisklærerforeningen Henny Lihn Jensen på www.sprogmuseet.dk
- 5 Se 1.
- 6 "Påskeforliget" 2009 af 2.4.2009 om justering af gymnasireformen, se link: http://www.uvm.dk/-/media/Files/Udd/Gym/PDF09/Gymreform/090403_forligstekst_gymnasireform.ashx
- 7 *Evaluering af tidligere start på fremmedsprogsundervisningen. Kvalitativ undersøgelse af erfaringer med tidligere start på 2. fremmedsprog tysk/fransk fra 6. klasse.* Undervisningsministeriet, marts 2006. Link: http://www.uvm.dk/-/media/Files/Udd/Folke/PDF08/ESIB/060301_tidligere_fremmedsprogsstart_tysk_fransk.ashx
- 8 Ja til sprog, se www.di.dk og Politiken, den 3.6.2009: <http://politiken.dk/debat/analyse/article723769.ece>
- 9 *Sprog til tiden*, regeringens sprogudvalgs rapport, april 2008, link: <http://www.kum.dk/sw69649.asp>
- 10 Se Berlingske Tidende den 19.5.2009, <http://www.berlingske.dk/article/20090519/danmark/705180098/>
- 11 En nyttig udfordring – hvordan en mangfoldighed af sprog kan bidrage til at knytte Europa tættere sammen, januar 2008. Link: http://ec.europa.eu/education/languages/archive/doc/maalouf/report_da.pdf
- 12 Jens Christian Grøndahl: Ja til sprog, kronik i Berlingske Tidende fredag den 19.6.2009, <http://www.berlingske.dk/article/20090619/kronikker/706190065/>
Se også artiklen af Ulla Palmgren i Weekendavisen den 11.6.2009: Ja til verden.

Litteratur

L. Verstraete-Hansen: *Hvad skal vi med sprog? Holdninger til fremmedsprog i danske virksomheder i et uddannelsespolitisk perspektiv.* (Videnskabelig rapport). Institut for Internationale Kultur- og Kommunikationsstudier, Handelshøjskolen i København-CBS, 2008, 79 s.